

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้สามารถจัดหมวดหมู่ออกเป็น 3 กลุ่มคือ หนึ่ง งานที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของนักเศรษฐศาสตร์ สอง งานเกี่ยวกับความต้องการแรงงาน และสาม งานศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การศึกษา

2.1 อาชีพของผู้ที่ศึกษาทางเศรษฐศาสตร์

นักเศรษฐศาสตร์ (Economists) เป็นคำใช้เรียกอาชีพของผู้ที่สำเร็จการศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์ ลักษณะเฉพาะของนักเศรษฐศาสตร์คือ มีภาพลักษณะของนักวิชาการ หรือผู้ใช้ความรู้ ความสามารถทางปัญญาในการประกอบอาชีพ มีการกำหนดรหัสอาชีพ ตามหลักเกณฑ์การจัดแบ่งหมวดหมู่ และกำหนดรหัสตามการจัดประเภทมาตรฐานอาชีพสากล (International Standard Classification of Occupations: ISCO) ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) คือ 0-90.20 และกำหนดรหัสตามการจัดประเภทมาตรฐานอาชีพสากล (International Standard Classification: ISCO) คือ 2441 งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของของนักเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วย

กรมการจัดหางาน (2544) รวบรวมข้อมูลอาชีพต่างๆ ไว้โดยนิยามอาชีพของนักเศรษฐศาสตร์คือ ผู้ทำการศึกษาวิเคราะห์วิจัย และนำหลักเศรษฐศาสตร์มาใช้ในงานที่เกี่ยวข้องกับรายได้ รายจ่าย การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ การผลิต การบริโภคสินค้าและบริการ รวมถึงการพัฒนาทฤษฎีต่างๆ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเป็นหลัก วางแผนงานเพื่อส่งเสริม พัฒนา และแก้ปัญหาเศรษฐกิจ การวางแผนงานด้านการเงิน การคลัง ภาษีอากร เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าและแรงงาน

นักเศรษฐศาสตร์สามารถประกอบอาชีพเป็นพนักงานธนาคาร องค์กรการระหว่างประเทศ ธุรกิจส่วนตัว นักวิชาการด้านธุรกิจ สถาบันการเงินทั่วไป อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา นักวิเคราะห์ระบบ นักวิจัย และวางแผนทางเศรษฐกิจ

บุญธรรม ราชรักษ์ (ไม่ระบุปีที่เผยแพร่)¹ แบ่งโอกาสในการเข้าสู่อาชีพของผู้ที่ศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ออกเป็น 2 ภาค ได้แก่

---

¹ ผู้สนใจสามารถอ่านเพิ่มเติมได้ที่ www.eco.ru.ac.th/eco3/boonthum

ก. ภาครัฐบาล เข้ารับราชการในหน่วยงานที่มีบทบาทในการศึกษาวิเคราะห์ เสนอแนะนโยบายเศรษฐกิจ ตำแหน่งงานตรงคือ เศรษฐกร และเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน หรือเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ

ปัจจุบันหน่วยงานรัฐบาลที่ต้องการผู้มีคุณวุฒิเศรษฐศาสตร์บัณฑิต อาทิเช่น

สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานงบประมาณ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สำนักงานคณะกรรมการจัดระบบการจราจรทางบก กระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม

พนักงานหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย การไฟฟ้านครหลวง การไฟฟ้าภูมิภาค การประปาภูมิภาค การทางพิเศษแห่งประเทศไทย การท่าเรือแห่งประเทศไทย การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ข. ภาคเอกชน เป็นพนักงานของบริษัท ห้างร้านของเอกชน สถาบันการเงิน เช่น ธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งการนำเอาความรู้ไปประกอบกิจการส่วนตัว

จากงานศึกษาของกรมการจัดหางาน และบุญธรรม ราชรักษ์ ลักษณะอาชีพของนักเศรษฐศาสตร์ที่เหมือนกันคือ การทำงานที่มีลักษณะเชิงคิดวิเคราะห์เป็นหลัก ส่วนรายละเอียดของงานนั้นขึ้นอยู่กับภารกิจหลักของหน่วยงาน โดยองค์กรที่รับผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์เข้าทำงานประกอบไปด้วยส่วนของภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน

การศึกษาทั้ง 2 เรื่องข้างต้นเป็นการรวบรวมข้อมูลหลากหลายอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์อย่างกว้างๆ โดยผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางประกอบการวิเคราะห์แหล่งอาชีพ และสมภาวะการทำงานของเศรษฐศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

2.2 ความต้องการแรงงาน

กองวิจัยตลาดแรงงาน (2552) ทำการศึกษา แนวโน้มความต้องการแรงงานในช่วงปี 2553–2557 เพื่อศึกษาสภาพการจ้างงานในปัจจุบัน และความต้องการแรงงานในภาคการผลิต 3 ภาคได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ โดยผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาชีพนักเศรษฐศาสตร์ (รหัส 2441) พบว่า มีปริมาณความต้องการแรงงานจำแนกตามภาคการผลิต ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประมาณการความต้องการแรงงานจำแนกตามภาคการผลิต
เฉพาะนักเศรษฐศาสตร์ช่วงปี 2553 – 2557

หน่วย : คน

ภาคการผลิต	2553	2554	2555	2556	2557
ภาคเกษตร	89	90	91	91	92
ภาคอุตสาหกรรม	853	863	874	884	895
ภาคบริการ	19,056	19,569	20,094	20,634	21,189
รวม	19,171	19,685	20,212	20,753	21,309

ที่มา: ผู้วิจัยประมวลจาก รายงานแนวโน้มความต้องการแรงงานช่วงปี 2553 – 2557

ข้อมูลจากตารางที่ 1 เป็นการประมาณการความต้องการแรงงานจำแนกตามภาคการผลิตเฉพาะนักเศรษฐศาสตร์ช่วงปี 2553 – 2557 พบว่า ตลาดแรงงานโดยรวมมีความต้องการจ้างงานนักเศรษฐศาสตร์เพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 2.6 ต่อปี เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคจะเห็นว่าภาคบริการเป็นมีความต้องการนักเศรษฐศาสตร์เข้าทำงานเป็นจำนวนมากกว่าภาคเกษตรและอุตสาหกรรม รวมทั้งยังมีอัตราความต้องการนักเศรษฐศาสตร์เพิ่มขึ้นมากกว่าภาคการผลิตอื่นๆ โดยภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเป็นภาคที่มีความต้องการนักเศรษฐศาสตร์เพิ่มขึ้นในอัตราเท่ากัน คือ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.1 ต่อปี ส่วนภาคบริการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 2.6 ต่อปี

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546) สำรวจความต้องการของสถานประกอบการในการจ้างนักศึกษาเข้าทำงานนอกเวลาเรียน จากสถานประกอบการตัวอย่างประมาณ 2,000 แห่งที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร เพื่อแสดงข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการจ้างนักศึกษาเข้าทำงาน รวมทั้งความคิดเห็น และมาตรการที่รัฐควรส่งเสริมให้นักศึกษาใช้เวลาว่างจากการเรียนให้เป็นประโยชน์

ผลการศึกษาที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยฉบับนี้คือ ผลการศึกษาในส่วน of ปัญหาในการจ้างนักศึกษาทำงานในสถานประกอบการ มีผู้ประกอบการให้ข้อมูลว่าเคยมีปัญหา หรือคาดว่าจะมีปัญหาในการจ้างโดยให้เหตุผลว่า นักศึกษายังไม่มีความรับผิดชอบเพียงพอร้อยละ 49.8 ขาดทักษะในการทำงานร้อยละ 45.3 เป็นภาระ และเสียเวลาในการฝึกสอนงานร้อยละ 23 และปัญหาอื่นๆ เช่น ไม่มีความอดทน ทำงานไม่เต็มที่ และไม่ตั้งใจทำงานอีกร้อยละ 17.8

ผลการศึกษาของสวนดุสิต (2553) ที่สามารถนำมาสนับสนุนข้อมูลข้างต้น คือเรื่องเรียนอย่างไร จึงจะมีงานทำ ซึ่งทำการสำรวจใน 4 ประเด็น คือ 1. เหตุผลของผู้สำเร็จการศึกษาในการเลือกหางานทำ 2. สาเหตุทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาไม่มีงานทำ (ไปสมัครแล้วไม่ได้รับเลือก)

3. สาขาวิชา คณะใดที่คิดว่าสามารถหางานได้ง่ายหรือเป็นที่ต้องการของตลาด และ 4. เรียนอย่างไรจึงจะมีงานทำ โดยสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่มคือ นักศึกษา ผู้ปกครอง อาจารย์ และนายจ้าง

ผลการสำรวจจากเรื่องสาเหตุที่ทำให้ ผู้สำเร็จการศึกษา ไม่มีงานทำ 3 อันดับแรกมีสาเหตุจาก นายจ้าง หน่วยงานยึดติดกับสถาบันการศึกษาที่จบ บุคลิกลักษณะไม่ตรงกับที่ต้องการ (ร้อยละ 25.35) ไม่สามารถทำงานได้ตามที่ผู้ว่าจ้างต้องการ (ร้อยละ 21.27) และเก่งทฤษฎีแต่ไม่เก่งปฏิบัติ (ร้อยละ 20.00) อย่างไรก็ตามในมุมมองของนายจ้างเห็นว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาไม่มีงานทำ 3 อันดับแรกมีสาเหตุจาก ขาดความสามารถด้านภาษาอังกฤษ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ขาดความสามารถในการวิเคราะห์ตัวเลข (ร้อยละ 30.23) เก่งทฤษฎีแต่ไม่เก่งปฏิบัติ (ร้อยละ 23.26) และนายจ้าง หน่วยงานยึดติดกับสถาบันการศึกษาที่จบ (ร้อยละ 18.60)

ผลการศึกษาข้างต้นมีความเชื่อมโยงกันคือ ในมุมมองของผู้ประกอบการเห็นว่า ผู้สำเร็จการศึกษาไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปปฏิบัติงานได้จริง ต้องผ่านการฝึกงาน หรืออบรมก่อนจึงสามารถปฏิบัติงานได้จริง แต่สถานประกอบการเองก็ไม่สามารถรองรับการฝึกปฏิบัติได้อย่างทั่วถึง เพราะเกิดปัญหาต่างๆ เช่น ผู้ประกอบการเห็นว่า นักศึกษายังไม่มีความรับผิดชอบทำให้เป็นภาระในการสอนงาน

2.3 งานศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การศึกษา

คำอธิบายพฤติกรรมการลงทุนทางการศึกษาของนักเศรษฐศาสตร์แบ่งออกเป็น 2 แนวคิด ได้แก่ ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital) (Becker, 1964) และการลงทุนทางการศึกษาเพื่อส่งสัญญาณแก่ตลาดแรงงานที่ประสบปัญหาข้อมูลข่าวสารไม่สมมาตร (Job Market Signaling) (Spence, 1973)²

งานวิจัยฉบับนี้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีทุนมนุษย์ในการอธิบายความแตกต่างผลตอบแทนส่วนตนที่ตกแก่ผู้ลงทุนทางการศึกษา หรือค่าจ้างที่ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับ แนวคิดนี้เชื่อว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นทุนที่มีทั้งส่วนที่เป็นปริมาณและคุณภาพ ในด้านปริมาณได้แก่ ชั่วโมงการทำงานและจำนวนแรงงาน ขณะที่คุณภาพคือ ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อผลิตภาพของมนุษย์ คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์สามารถเพิ่มขึ้นได้ด้วยการลงทุนโดยเพิ่มความสามารถในการหารายได้ และความสามารถในการเพิ่มผลผลิตในตัวมนุษย์ หรือที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า Human Capital ซึ่งรวมหมายถึง ทักษะและ

² วรรณกรรมปริทัศน์ของทั้งสองแนวคิดดังกล่าวปรากฏในงานวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การศึกษาทั่วไป ดู เหมวรรณ (2550), Chapman and Lounkaew (2009) เป็นต้น

ความสามารถต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวบุคคลแต่กำเนิด (Innate ability) หรือที่ได้จากการลงทุนด้านสุขภาพ สาธารณสุข และการศึกษา (เหมวรรณ, 2550)

การลงทุนในการศึกษามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ โดยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ทำให้กระแสรายได้ในอนาคตส่วนตนเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้นักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่า การลงทุนทางการศึกษาของคนหนึ่งคน สามารถสร้างผลกระทบภายนอกเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นในสังคมด้วย (Spillover effect) ดังนั้นหากปล่อยให้ตลาดเสรีกำกับการตัดสินใจลงทุนทางการศึกษาของเอกชน จะมีแนวโน้มว่า ระดับการศึกษาที่ดีที่สุดในมุมมองเอกชนจะน้อยเกินไปจากมุมมองของผู้กำหนดนโยบาย

ด้วยเหตุข้างต้น จึงเป็นผลให้รัฐบาลแทรกแซงตลาดการศึกษาในรูปแบบต่างๆ เช่น กำหนดให้ครัวเรือนต้องส่งบุตรเข้าสู่วินัยการศึกษาในระบบในช่วงเวลาที่กำหนด การให้เอกชนบางกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาด การสร้างกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาโดยผู้สำเร็จการศึกษาใช้เงินคืนกองทุนด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าดอกเบี้ยตลาด ฯลฯ มาตรการที่กล่าวมาเหล่านี้แม้ในเชิงสาระสำคัญจะต่างกัน แต่แนวคิดเบื้องหลังมาจาก การที่ผู้กำหนดนโยบายมีสมมติฐานว่า หากปล่อยให้เอกชนตัดสินใจเลือกระดับการศึกษาที่ดีที่สุดส่วนตน ระดับการศึกษาดังกล่าวจะน้อยเกินไปในมุมมองของสังคม

งานวิจัยฉบับนี้ใช้การประมาณการผลตอบแทนของเศรษฐศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต จากฟังก์ชันค่าจ้าง (Mincer function) ซึ่งมีแนวคิดจากทฤษฎีทุนมนุษย์ ดังมีรายละเอียดของวิธีการประมาณการในบทต่อไป